

Vabariigi Valitsuse määruse

„Koimla looduskaitseala moodustamine ja kaitse-eeskiri” eelnõu

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Looduskaitseaduse § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord.

Määrusega moodustatakse Natura 2000 võrgustikku kuuluvale Koimla loodusale siseriikliku kaitse tagamiseks Koimla looduskaitseala (edaspidi *kaitseala*) ja kehtestatakse kaitse-eeskiri. Ala kaitse alla võtmise on tinginud vajadus tagada paremini loodusdirektiivi I lisa metsaelupaigatüüpide kaitse.

Kaitseala asub Saare maakonna lääneosas Lümända vallas Koimla külas.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni kaitse planeerimise spetsialist Gunnar Raun (tel 457 6442; e-post gunnar.raun@keskkonnaamet.ee), eksperdihinnangu on andnud OÜ Kivirullija ekspert Tiit Leito, eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist Roland Müür (tel 627 2184; e-post roland.myyr@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna jurist Madina Talu (tel 627 2178; e-post madina.talu@keskkonnaamet.ee), keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308; e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala kaitse eesmärk on kaitsta metsakoosluste elustiku mitmekesisust, elupaigatüüpe, mida nõukogu direktiiv (EMÜ) nr 92/43 looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) nimetab I lisas. Need on rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus. Koimla looduskaitseala kaitse alla võtmise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus ja haruldus.

Haruldased ja ohustatud looduslikud metsa elupaigatüübid rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lissasse ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) on märgitud seal esmatähtsa elupaigana, mille kaitse tagamises on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Elupaigatüübi soostuvate ja soo-lehtmetsade pindala on statistilise metsainventuuri 2010. aasta andmete põhjal vaid 2,1% metsade kogupindalast (45 400 ha) ning rohundirikaste kuusikute pindala vaid 0,3% metsade kogupindalast (5800 ha). Kaitseta vanu metsi ohustab raie, mistõttu nende pindala väheneb pidevalt.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Kavandatav kaitseala on kompaktne metsa-ala, mis asub keset intensiivselt majandatud metsi ning millel on oluline tähtsus loodusliku mitmekesisuse säilimisel. Ala kaitse alla võtmine on oluline

eeskätt loodusdirektiivi metsaelupaigatüüpide kaitse-eesmärgil.

Kaitseala eesmärkideks lisatavad haruldased ja ohustatud looduslikud metsakooslused, metsa elupaigatüübid – rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) – on alal määratud 1994. aastal Eestimaa Looduse Fondi inventeerijate läbiviidud inventuuride käigus. 2009. aastal käis Kadri Tali Pärandkoosluste Kaitse Ühingu inventeerimas Koimla variala (Eesti valitsusväliste keskkonnaorganisatsioonide arvates sobilik ala Natura 2000 võrgustikku), mis kattub väga suures osas planeeritava kaitsealaga. Kadri Tali inventeerimise lõpparuandes on välja toodud, et Koimla variala koosneb peaaegu täies ulatuses rohunditerikkast kuusikust (9050), kuid keskosas asuva niiskema soostuva ja soo-lehtmetsa (9080*) eraldi väljatoomist ei peetud põhjendatuks. 2010. aastal käis planeeritava kaitsealaga tutvumas eelnõukohase kaitse-eeskirja ekspertiisi koostaja Tiit Leito, kes kinnitas eksperdi hinnangus nii rohunditerikkaste kuusikute (9050) kui ka soostuvate ja soo-lehtmetsade (9080*) esinemist. Ekspertiisis hinnati planeeritava kaitseala idaservas olevat 1,5 ha suurust inventeerimata ala samuti rohunditerikkaks kuusikuks (9050). Veel toodi välja, et ala lõunaosas piki selle välispiiri paikneb 300 m pikkune ja 50 m laiune raielank, kus puude väljaraie on üle 50%, seega ei saa seda osa elupaigatüübi koosseisu arvata, kuid ala terviklikkust arvestades tuleb arvata kaitseala koosseisu. Samuti puudub kaitstav elupaigatüüp kaitseala lääne-loode osas, kus tegemist on 50–60-aastase männikuga. Seega ei saa eelnõukohase kaitse-eeskirja koostamisel võtta aluseks Kadri Tali 2009. aasta elupaigainventuuri, mis nn 0-elupaigatüüpi alasid ei eristanud. 2012. aastal käisid Keskkonnaameti looduskaitsebioloog Kersti Riibak ja kaitse planeerimise spetsialist Gunnar Raun kontrollimas elupaigatüüpide olemasolu ja seisundit. Kinnitust leidsid kaitse-eesmärgiks seatud elupaigatüüpide olemasolu ja nende seisundile antud hinnangud 1994. aastal inventeeritud kohtades. Erandiks oli Tiit Leito väljatoodud kaitseala lõunaosas olev raielank rohunditerikkaks kuusikuks (9050) inventeeritud alal, kus on pärast 1994. aasta elupaigainventuuri tehtud harvendusraiet ja mis ei vasta enam elupaigatingimustele. Kaitsekorra kehtestamine aitab kaasa elupaigatingimuste taastumisele.

Rohunditerikkad kuusikud (9050) väärtusega B (näitab elupaiga esinduslikkust, A – väga kõrge väärtusega, B – kõrge väärtusega, C – keskmise väärtusega) esinevad kaitseala idaosas ning väärtusega C ida- ja lõunaosas. Esinduslikke B-väärtusega soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*) esineb kaitseala keskosas. Planeeritavale kaitsealale jääb ligi 30 ha soovikumetsasid, mida ei ole Eestis veel piisavalt kaitse alla võetud, vähemalt 10 ha rohunditerikkaid kuusikuid (9050) ning 5,5 ha soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*). Kaitseala puurinne on erivanuseline (40–90, kõige rohkem 110 aastat) ja liigirikas. Domineerivad kuusk, haab, mänd ja kask, kasvab ka sangleppa ja saart, kuid ala teeb eriliseks tamme laiaulatuslik esinemine. Niisugused tamme alusmetsaga männikud, harvem ka kuusikud, on omased just Saaremaale, mujal Eestis on sellised metsad väga haruldased.

Lisaks eelpool nimetatud loodusväärtustele on Koimla looduskaitseala kaitse alla võtmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Samas pole nende kaitse-eesmärgiks seadmine vajalik.

Hariliku luuderohu (*Hedera helix*) inventeerimise kirjed kaitseala idaosas EELIS-s pärinevad 1985. aasta Eesti Metsakorralduskeskuse metsakorraldusest. Metsaregistris on 2007. aasta Riigimetsa Majandamise Keskuse (RMK) metsatakseerandmetesse lisatud kinnistu Kuressaare metskond 18 (katastritunnus 44001:004:0282) eraldiste 5, 6, 7 ja 8 märkuste lahtrisse, et tegemist on hariliku luuderohu kasvukohaga (kokku 16 ha). Nimetatud eraldised paiknevad kaitseala kesk- ja idaosas. 2012. aastal käisid Kersti Riibak ja Gunnar Raun kontrollimas EELIS-s märgitud hariliku luuderohu kirjeid ja planeeritavat kaitseala tervikuna, kuid taimeliigi kasvamist ei tuvastatud. Arvestades metsa kohatist tihedust ei saa välistada hariliku luuderohu esinemist mõni meeter läbitud trajektloorist eemal. Põhjuseks võisid olla ka eelnevad külmad talved, mis on taime kasvamist pärssinud, ja vanadest andmetest tulenev ebatäpne asukoht. Kinnitust sai hariliku luuderohu jaoks sobiliku kasvuala olemasolu, kuid kuna taime kasvamist alal tuvastada ei õnnestunud ja metsa mittemajandamine on vajalik ka hariliku luuderohu jaoks, siis ei eristata kaitsealust II kategooria taime eraldi kaitse-eesmärgina.

III kategooria kaitsealuste taime- ja loomaliikide esiletoomist kaitse-eesmärkides ei peetud põhjendatuks, sest tegemist ei ole antud metsakooslustele tüüpiliste taime- ja loomaliikidega või leidub neid vähesel määral. Kaitsekord tagab sellele kooslusele tüüpiliste metsaliikide kaitse. Teadaolevalt esinevad kaitsealal III kategooria kaitsealustest liikidest suur käopõll (*Listera ovata*), kuradisõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*), kahelehtine käokeel (*Platanthera bifolia*) ja laialehtine neiuvaip (*Epipactis helleborine*) ning harilik kärnkonn (*Bufo bufo*) ja musträhn (*Dryocopus martius*). Lisaks leidub ka 0,8 ha suurune sinihelmikakooslus (6410), kuid väikese pindala tõttu ei ole seda kaitse-eesmärgiks lisatud.

Lisaks eelpool kirjas olevale on Koimla looduskaitseala kaitse alla võtmine põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitsealaga samades piirides asub sisuliselt Koimla loodusala.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitstava loodusobjekti tüübiks on looduskaitseala, kuna ala peamine kaitse eesmärk on looduslike metsakoosluste kaitse. Hoiuala moodustamine ei ole antud alal otstarbekas, kuna vastavalt looduskaitseaduse § 4 lõikele 3 on hoiuala elupaikade ja kasvukohtade kaitseks määratud ala, mille säilimise tagamiseks hinnatakse kavandatavate tegevuste mõju ja keelatakse ala soodsat seisundit kahjustavad tegevused. Antud ala puhul on võimalike majandustegevuste mõju alale hinnatud ning leitud, et kaitse eesmärkide täitmiseks majandustegevusi lubada ei saa. Püsielupaik ei sobi loodusobjekti tüübiks põhjusel, et püsielupaigad moodustatakse liikide elupaikade, mitte koosluste kaitseks.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välis- ja vööndi piir

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ning ala piirid peavad olema looduses selgelt tuvastatavad ja üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (metsateed, -sihid, kraavide kaldad). Kaitseala piir on kantud kaardile kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1:10 000) ja maakatastri andmeid seisuga oktoober 2012.

Koimla looduskaitseala kogupindala on 31,8 ha. Kaitseala asub riigimaal. Piiritlemise alustena kasutati piiri parema jälgitavuse huvides Eesti põhikaardile märgitud maastikuobjekte nagu metsasihid, -teed ja kuivenduskraavide servad (kusjuures kõik piirikraavid on maaparandussüsteemide hooldustööde kontrollimiseks hõlmatud kaitsealasse ja metsasihte ise ei ole kaitsealasse arvatud, et võimaldada nende hooldust). Piirikraavide kaitsealasse arvamisel ja metsasihtide kaitsealast välja arvamisel ei ühti kaitseala piir täpselt Koimla loodusala piiriga ning korrigeerimisest tingitud marginaalsed muudatused suurendavad kaitseala piiri võrreldes loodusala piiriga 0,1 ha võrra. Kaitsealale jääva riigi kinnistu Kuressaare metskond 18 (katastritunnus 44001:004:0282) piiride kasutamine ei olnud asjakohane sest piiritlemise aluseks olid paremad maastikulised alused.

Vastavalt eelnõukohasele kaitse-eeskirjale kuulub kaitseala tervikuna Koimla sihtkaitsevööndisse, kuhu tsoneeriti loodusdirektiivi metsaelupaikade kriteeriumitele vastavad metsad – vähemalt 10 ha rohunditerikkaid kuusikuid (9050) ning 5,5 ha soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*). Planeeritavale kaitsealale jääb ka ligi 30 ha soovikumetsasid, mida ei ole Eestis veel piisavalt kaitse alla võetud. Sihtkaitsevööndi režiim on vajalik metsakoosluste loodusliku arengu tagamiseks ning seeläbi elustiku mitmekesisuse, sh kaitsealuste liikide elupaikade säilimiseks. Rohkemate vööndite loomine ei ole kaitseala kompaktsuse tõttu otstarbekas.

Planeeritava kaitseala maa-ala on majandustegevuse (kraavitus, teed, metsaraie, sihid) tulemusena peaaegu terves ulatuses ümbritsevast metsamaastikust välja lõigatud. Nii on looduslik välispiir juba olemas. See on kaitseala välispiiri määramisel aluseks võetud. Väljaspool neid looduslikke piire kaitset vajavaid loodusväärtusi ei ole. Nii on kaitseala välispiir loode- ja kirdeosas piiritletud sügava magistraalkraaviga ning edela- ja kaguosas kvartali 364 sihtidega. Seega arvestab välispiir täielikult

olemasolevate looduslike tingimustega ja on samas looduses väga hästi jälgitav.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine.

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal esinevaid loodusväärtusi (eksperdid Tarmo Niitla ja Erki Uustalu SA-st Eestimaa Looduse Fond, Kadri Tali MTÜ-st Pärandkoosluste Kaitse Ühing, Tiit Leito OÜ-st Kivirullija) ning kaitseala tsoneeringu ja kaitse eeskirja kohta koostatud ekspertarvamust (Tiit Leito 2010. a).

Kaitse eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal esinevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning oleksid proportsionaalsed. Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tsoneeritud ühte (looduslikku) sihtkaitsevööndisse. Leebem kaitsereežiim seaks ohtu kaitseala eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada teadaolevate metsaelupaikade säilimist.

Vaatamata sellele, et alal on märgata häiringuid, nagu osaliselt välispiiril paiknevad kuivenduskraavid ja väikeses mahus tehtud kunagine harvendusraie, võib pidada mõjusid kooslustele siiski väikeseks – maaparanduse mõju on lokaalse iseloomuga ning valdav osa metsadest vastab loodusdirektiivi metsaelupaikade kriteeriumitele.

Eelnõukohane kaitse-eeskiri ei sätesta erisusi looduskaitsealades reguleeritud kaitseala veekogul sõitmisele, kalapüügile, pilliroo ja adru varumisele, sest kaitsealal puuduvad kraavidest suuremad veekogud. Kaitsealaga piirnevas kraavis puuduvad kalaliigid, mida püüda.

2.5.2. Sihtkaitsevööndi kaitsekord

Sihtkaitsevöönd on kaitseala osa seal väljakujunenud või kujundatavate loodusväärtuste säilitamiseks. Kaitsealal on üks sihtkaitsevöönd: Koimla sihtkaitsevöönd. Koimla sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on kaitsta loodusliku arengu kaudu metsakoosluste elustiku mitmekesisust ja kaitsealuste liikide elupaiku. Siin on peamised kaitseväärtused rohunditerikkad kuusikud (9050) ning soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*). Vööndis paiknevate metsaelupaigatüüpide väärtus on enamasti B, mille kaitse eesmärki – tagada nende metsade areng üksnes loodusliku protsessina – on võimalik saavutada loodusliku sihtkaitsevööndi režiimi rakendades.

2.5.2.1. Lubatud tegevused

Kogu kaitsealal on lubatud viibida, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi ning pidada jahti. Lubatakse korraldada kuni 25 osalejaga rahvaüritusi. Rohkem kui 25 osalejaga rahvaürituse korraldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Teadaolevalt huvi rahvaürituste korraldamiseks ei ole. Inimeste liikumist ja loodusandide kasutamist pole piiratud, kuna see ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Ka jahipidamine ei kahjusta kaitse-eesmärkideks olevate loodusväärtuste soodsat seisundit, sest sellega ei kaasne metsaelupaigatüüpide soodsat seisundit kahjustavaid tegevusi (nt raied, pinnase kahjustamine). Rahvaüritusi hakatakse reguleerima alates 26 osalejast, sest loa andmisel saab kaitseala valitseja seada tingimusi, mille järgimine väldib loodusväärtuste kahjustamist. Seega on rahvaürituste korraldamine võimaldatud piisava paindlikkusega tingimustel, mis ei ohusta loodust.

Kaitsealal ei ole reguleeritud sõidukiga sõitmist teedel, kuna kaitsealal ei asu teid. Metsas sõitmine kahjustab maapinda, millega seoses halveneb elupaikade seisund. Seetõttu on sõiduki ja maastikusõidukiga sõitmine lubatud järelevalve ja päästetöödel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, kaitseala valitsemise või kaitse korraldamisega seotud töödel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Liinirajatiste hooldustöid, metsa- ja põllumajandustöid ei ole erandite nimistus, kuna neid töid kaitsealal ei tehta: mets jäetakse looduslikule arengule, põllumajandusmaid ja

liinirajatisi kaitsealal ei ole.

Kaitseala valitseja nõusolekul on kaitsealal lubatud telkimine ja olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd. Telkimist lubatakse erandina, sest selleks ettevalmistatud kohtasid kaitsealal ei ole ja neid ei ole ka plaanis rajada, kuid kaitseala valitseja nõusolek võimaldab seda mõjuval põhjusel tingimuste seadmisega lubada. Mõjuvaks põhjuseks võib olla näiteks varjetelgi kasutamine loomade jälgimisel, nt teadusuuringutel. Rajatistest on kaitsealal vaid kraavid ja nende hooldamine on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, sest nii saab seada töödele tingimusi ja keelata tööd ulatuses, mis võib kahjustada soostunud ja soometsade veerežiimi ning kaitstavate elupaigatüüpide soodsat seisundit. Kaitseala piirneb kahest küljest kraaviga, mis on tulundusmaa eesvoolukraaviks ja seetõttu on vajalik kraavide hooldus.

Koosluste kujundamist vastavalt kaitse-eesmärgile ja kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajaliku tegevust praegu ette näha ei ole, sest kaitseala jätmine looduslikule arengule ei aseta ohtu kaitse-eesmärkideks seatud loodusväärtuste soodsat seisundit. Vajadus määratakse kaitseala kaitsekorralduskavaga. Potentsiaalsete, praegu mitteteadadaolevate koosluste kujundamiseks või kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalike tegevuste võimaldamiseks on kaitse-eeskirjaga need tegevused kaitseala valitseja nõusolekul siiski lubatud, et välistada vajalike tegevuste tegemata jätmist liiga range kaitsekorra tõttu.

2.5.2.2. Keelatud tegevused

Kaitsealal on keelatud majandustegevus, loodusvarade kasutamine, lõkketegemine ja uute ehitiste püstitamine, välja arvatud kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks ning olemasolevate rajatiste hooldustööd. Uute ehitiste püstitamine on keelatud, et vältida kaitsealuste liikide elupaikade ja väärtuslike metsaelupaikade kahjustamist. Kaitsealal on tegemist metsamaaga, kus on registreeritud loodusdirektiivi elupaigatüübid. Elupaikadele tuleb tagada soodsa seisundi säilimine, st nende looduslik levila on muutmatu suurusega või laieneb. Metsamaale ehitamise keeld on vajalik ka loodusliku mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamiseks. Globaalselt on metsades kõige suurem bioloogilise mitmekesisuse tase, kui pidada silmas liike, geneetilist materjali ja ökoloogilisi protsesse. Kaitseala valitseja nõusolekul rajatiste püstitamine kaitseala tarbeks võimaldab paigaldada loodusariduse eesmärgil infotahvleid, millel on tähtis osa külastajatele info jagamisel. Vajadus määratakse kaitseala kaitsekorralduskavaga. Külastuskorralduslike rajatiste hooldamise eesmärgil on lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Lõkketegemine ei ole kaitsealal lubatud, sest kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud kohti seal ei ole ning nende rajamiseks puudub vajadus. Keeld aitab vältida väärtuslike metsaelupaigatüüpide tahtmatut kahjustamist.

Tee- ja tehnovõrgu rajatise püstitamist kaitsealal paikneva kinnistu või kaitseala tarbeks ei lubata, sest nende järele puudub väikesepinnalisel ja asustusest eemal riigimetsamaal asuval looduslike protsesside ja liikide kaitseks loodud kaitsealal vajadus.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevus, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja kõlvikute sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teostada maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja vee erikasutusluba, ehitusluba või nõusolekut väikeehitise ehitamiseks ning lisasõtta jahilulukeid. Ehitamisega seotud punkte ei ole ära toodud, kuna ehitiste püstitamine on kaitsealal keelatud.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel ei kahjusta tegevus kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse

seadusele õiguspärasust sellise tegevuse õiguspärasuse osas. Keskkonnaministeeriumil või Keskkonnaametil kui keskkonnamõju hindamise järelevalvajal on õigus määrata kaitseala kaitseks keskkonnanõudeid, kui kavandatav tegevus võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Enamasti ei keelata tegevust, mis on kaitse-eeskirjas lubatud kaitseala valitseja nõusolekul, vaid püütakse kaalutlusõiguse kaudu leida lahendusi, kus tegevus loodusväärtusi ei kahjusta, ühitades looduskaitse ja arendushuvid.

3. Menetluse kirjeldus

Kaitseala kaitse-eeskirja avalik väljapanek toimus 28. juunist 11. juulini 2010. a ning 17.–30. septembrini 2012. a Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris ja Lümända Vallavalitsuses. Teated kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta ilmusid 26. juunil 2010. a üleriigilise levikuga ajalehes Postimees ja 14. septembril 2012. a ajalehes Eesti Päevaleht ning 26. juunil 2010. a ja 14. septembril 2012. a kohalikus ajalehes Meie Maa. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise teade 21. juunil 2010. a ja 10. septembril 2012. a.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti RMK-le kui kaitsealal paikneva kinnisasja Kuressaare metskond 18 (tunnus 44001:004:0282) omaniku esindajale ning Lümända Vallavalitsusele teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta.

2010. aastal toimunud avalikustamise käigus vastas kirjadele RMK, kellel ei olnud kaitse-eeskirja täiendamise ettepanekuid. 14. juulil 2010. a toimus Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu, kus osales kuus isikut. Ettepanekuid ei esitatud.

2012. a toimunud avalikustamise käigus kirjadele vastuskirju ei tulnud. Lümända Vallavalitsus ettepanekuid ja vastuväiteid ei ole esitanud. 4. oktoobril 2012. a pidi toimuma Keskkonnaameti Hiiu-Lääne-Saare regiooni Kuressaare kontoris kaitse-eeskirja eelnõu avalik arutelu, mis jäi osalejate puudumise tõttu ära.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud järgmise EL õigusaktiga: EÜ Nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitsest (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

EÜ Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomise annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, mil määral tema territooriumil leidub loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615-k „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri“ lisa 1 punkti 2 alapunktiga 536 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Koimla loodusala, mis hõlmab endas Koimla looduskaitseala. Seetõttu tuleb Koimla looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade suhtes kehtivaid erisusi. Koimla loodusala piiri täpsustatakse ja viiakse vastavusse Koimla looduskaitseala piiriga.

Koimla loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni otsusega

2013/27/EÜ, 16. november 2012, millega võetakse vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade kuues ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbri C(2012) 8229 all, ELT L 024 , 26.01.2013 lk 464–642).

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Metsaelupaigatüüpide kaitse alla võtmine aitab kaasa väärtuslike metsaelupaikade säilitamisele ja nende soodsa seisundi saavutamisele.

Ala kaitse alla võtmine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii Euroopa 2020 kui ka Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2020. Kinnitatav õigusakt toetab otseselt toodud eesmärkide saavutamist.

Ala väiksuse tõttu puuduvad määruse jõustumisel olulised mõjud sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ja riigiasutuste ning kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb eelnõu jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Maamaksu laekub Lümända vallale vähem ligikaudu 136,8 eurot aastas.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Koimla looduskaitsealal eramaid ei ole, seega maa omandamise kulusid riigi eelarvest ei teki.

6. Määruse vaidlustamine

Käesoleva määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

7. Määruse jõustumine

Käesolev määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministriumid on kooskõlastanud eelnõude infosüsteemis EIS eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.

Keit Pentus-Rosimannus
Keskkonnaminister